

شناسنامه مناطق تحت مدیریت: خراسان شمالی

پارک ملی و منطقه حفاظت شده سالوک

1- تاریخچه حفاظتی منطقه:

این منطقه به استناد مصوبه شماره 48 مورخ 1352/09/20 شورای عالی حفاظت محیط زیست به عنوان منطقه حفاظت شده سالوک رسماً آگهی می‌گردد. و در تاریخ 1381/03/21 طی مصوبه شماره 233 شورایی عالی محیط زیست منطقه امن سالوک به عنوان پارک ملی مورد تصویب قرار گرفت.

2- سیمای عمومی منطقه شامل وضعیت زیستگاهی (جنگل، مرتع، آبی، بیابانی و ...- تغییرات ارتفاعی - شیب عمومی

منطقه و نقشه عمومی منطقه به همراه عکس)

این منطقه دارای سه تیپ اصلی کوهستانی و دشتی و تپه ماهورهای کم ارتفاع است. مناطق کوهستانی در قسمت شمالی و مناطق دشتی در قسمت جنوبی مجموعه قرار گرفته شده است. اراضی تپه ماهور نیز در محدوده بینابینی این اراضی واقع شده است. بلندترین نقطه مجموعه سالوک دارای ارتفاع 2800 متر از سطح دریا و در بخش شمال منطقه حفاظت شده قرار گرفته است. و پست‌ترین نقطه منطقه با ارتفاع 1100 متر در شمال شرقی روستای توی نزدیک مرز محدوده حفاظت شده واقع شده است. اختلاف ارتفاع در منطقه اکوسیستم‌های متنوعی را ایجاد نموده است که به این واسطه رویشگاههای مختلف تشکیل و زیستگاههای متفاوتی برای حیات وحش منطقه را فراهم نموده است.

3- وسعت منطقه:

وسعت پارک ملی و منطقه حفاظت شده سالوک 19908 هکتار در شهرستان اسفراین - بخش مرکزی - دهستان روئین واقع شده است.

4- اهمیت منطقه در حفاظت از گونه‌ها و ذخایر ژنتیکی در استان و کشور

مجموعه سالوک که تلفیقی از کوهستان، تپه ماهور و دشت می‌باشد از تنوع زیستی بسیار بالایی برخوردار می‌باشد. حضور گونه‌هایی نظیر قوچ و میش، کل و بز، آهو در کنار گوشتخوارانی مانند پلنگ، گرگ و ... و همچنین زیست‌انواع پرندگان، اهمیت این منطقه را دوچندان نموده است. حفاظت از این منطقه با توجه به موقعیت جغرافیایی و اکوسیستمی ضروری به نظر می‌رسد. چرا که گونه‌های شاخص جانوری و گیاهی که در کشور نیز بی‌بدیل می‌باشند در این منطقه نه تنها یافت می‌شوند بلکه رشد و نمو و زادآوری آنها نیز در این منطقه بارها مشاهده شده است.

5- پوشش گیاهی منطقه شامل نقشه تیپ بندی، گونه های در لیست قرمز اتحادیه جهانی حفاظت و گونه های شاخص و

مهم منطقه

پارک ملی و منطقه حفاظت شده سالوک از نظر پوشش گیاهی از تنوع گیاهی بسیار خوبی برخوردار می باشد. گونه گیاهی غالب سالوک درمنه می باشد که به صورت درمنه دشتی در قسمت جنوبی و درمنه کوهی در کوهستان های منطقه مشاهده می شود. پس از درمنه گونه گیاهی غالب دیگر منطقه کلاه میرحسن و گون می باشند که این دو گونه گیاه عمدتاً در کوهستان های شمالی منطقه مشاهده می شوند. در برخی از دره های منطقه از جمله دره توی، زاری، دره جوزی و دره چهار برج، جنگل های پراکنده مشاهده می شود. در این جنگل ها غالب درخت ارس می باشد که در گذشته های دور به صورت جنگل های انبوه در منطقه وجود داشته است. پس از ارس، زالک، زرشک و نسترن وحشی جزو درختچه های جنگلی منطقه محسوب می شوند. مطالعه آثار به جای مانده در سالوک حاکی از این است که در ابتدا منطقه دارای جنگل های انبوه از نوع ارس بوده است و با تخریب جنگل های ارس، درختان زالک جایگزین آن شده است. با تخریب زالک ها درختچه های نسترن وحشی و زرشک و با تخریب بوته های زرشک و نسترن وحشی، گون و کلاه میرحسن و با تخریب گون و کلاه میر حسن درمنه جایگزین آنها شده است. از جمله گیاهان سمی میتوان تلخه، افدرا، فرفیون، گل راعی و زنبق کوهی را نام برد.

6- حیات وحش جانوری منطقه شامل گونه های شاخص جانوری و نقشه پراکنش آنها، تهیه لیست گونه های در معرض

تهدید و آمار سرشماری 10 ساله اخیر

بیش از یکصد گونه جانوری در پارک ملی و منطقه حفاظت شده سالوک شناسایی شده است.

قوچ و میش اورپال با جمعیت نسبتاً زیاد، آهو، کل و بز، پلنگ، گربه وحشی و سمور از گونه های کمیاب منطقه به حساب می آیند. محدوده پارک ملی نسبت به منطقه حفاظت شده سالوک به دلیل امنیت از جمعیت جانوری بیشتری برخوردار می باشد. هر چه از محدوده پارک ملی دور شویم تعداد جانوران منطقه کمتر می شوند. خرس در گذشته نه چندان دور که هنوز پوشش جنگلی انبوه منطقه دستخوش تخریب قرار نگرفته بوده است از زیست مندان این ناحیه بوده ولی در حال حاضر اگر چه گزارشات تائید نشده ای مبنی بر مشاهده آثار خرس در منطقه وجود دارد نمی توان به طور قاطع از حضور این حیوان در این منطقه صحبت کرد. گرازهای وحشی در کوهستان های شمالی از ریشه بوته ها و درختچه های منطقه استفاده می نمایند. این گرازها مکان ثابتی نداشته و گاهی تا مسافت های طولانی محل زندگی خود را تغییر می دهند. گرگ، شغال و روباه از حیواناتی می باشند که در تمامی سالوک مشاهده میشوند. در حالی که کفتارها فقط در تپه ماهورهای جنوبی منطقه دیده می شوند. پارک ملی و منطقه حفاظت شده سالوک یکی از مهم ترین زیستگاه های آهو در خراسان شمالی به شمار می رود آهوها اکثراً در درمنه زاره ای دشت جنوب منطقه سالوک مشاهده می شوند. خارپشت ایرانی، خارپشت بیابانی، سنجاب زمینی، هامستر خاکستری، دوپای خراسانی، تشی، خرگوش، شغال، روباه، راسو و سمور از دیگر پستانداران سالوک به شمار می روند.

پرندگان سالوک عبارتند از: پیغوی کوچک، سنقر سفید، سارگیه پابلند، سارگیه معمولی، کوکر شکم سیاه، کوکر شکم سفید، کوکر گندمی، کبوتر چاهی، قمری معمولی، دودوک، شب گرد معمولی، باد خورک کوچک، باد خورک معمولی، باد خورک کوهی، زنبورخو معمولی، زنبورخو گلوآبی، سبزیبا، هدهد، چلچله بیابانی، پرستو، چکاوک سنگلاخ، چکاوک سردم سیاه، چکاوک هدهد، دم جنبانک زرد، دم جنبانک ابلق، سنگ چشم دم سرخ، سار، زاغی، کلاغ سیاه، غراب، چک، چکچک پشت سفید، طرکه بنفش، توکای سیاه، کمرکلی بزرگ، سسک ابروسفید، سسک تالابی معمولی، سسک جنبان، مگس گیرخالداری، گنجشک خاکی، گنجشک کوهی، سهره جنگلی، سهره معمولی، زردپره مزرعه، زردپره گونه سفید و

7- وضعیت اقتصادی اجتماعی شامل نقشه کاربری اراضی، جمعیت سکونتگاهی دائم و عشایری، اشتغال، چشم اندازها

و گردشگری

این منطقه فاقد کانون های زیستی متمرکز می باشد. وجود برخی از روستاها در اطراف منطقه حفاظت شده و پارک ملی کانون های تمرکز انسانی ساکن در حاشیه منطقه را تشکیل می دهند. در حاشیه مجموعه سالوک تعداد 16 آبادی وجود دارد که در دو دهستان دامن کوه و روئین واقع شده اند. روستاهای سارمران، چهاربرج، زاری و توی از مهمترین روستاهای دارای سکنه می باشند. روستائیان منطقه سالوک به کار کشاورزی، دامداری و باغداری مشغول هستند. در داخل منطقه حفاظت شده سالوک سکونتگاههای عشایری نیز وجود دارند که عمدتاً به صورت مقطعی و در زمان حضور دام در منطقه (یک خرداد لغایت 20 تیر ماه هر سال) مورد استفاده قرار می گیرد.

8- تهدید ها و چالش های مهم منطقه از نظر اولویت شامل تصرفات، تغییر کاربری اراضی و تخریب زیستگاه، شکار و

صید، ابنیه و پروژه های کلان، چرای مفرط دام، قطع درختان، بوته کنی، کشت زیر اشکوب، بیابانی شدن و

گسترش کشاورزی در زمین های اطراف منطقه و مستثنیات داخل منطقه، شکار بی روبه، کمبود شدید نیرو محیط بان و تجهیزات حفاظتی، حضور دام در منطقه و ...

9- وضعیت منابع آبی شامل چشمه ها، قنات ها، آبراهه ها و تعیین وضعیت دبی و قابلیت بهره برداری برای حیات وحش

و جوامع محلی به همراه نقشه

مجموعه سالوک از نظر منابع آبی و پراکندگی آن با چالش خاصی مواجه نیست چشمه های فراوان با دبی های مختلف در سراسر منطقه پراکنده شده و نیاز آبی حیات وحش منطقه را برآورده می سازد. برخی از چشمه های مهم منطقه عبارتند از: چشمه آهنگران، چشمه تخته نی، چشمه بید، چشمه سنجد، سر چشمه، چشمه پشت باغ، چشمه حسن چاخونی، چشمه بازی گربه، سرچشمه و

10- تجهیزات و امکانات حفاظتی شامل تعداد سر محیط بانی و محیط بانی دائم و موقت، تعداد پرسنل و

در این منطقه تعداد پنج باب پاسگاه محیط بانی وجود دارد که در حال حاضر فقط سر محیط بانی شهید شاهکومحلی فعال می باشد و محیط بانی چهار برج به صورت مقطعی مورد استفاده قرار می گیرد. همچنین محیط بانی محمد اپو به طور فصلی و در فصل بهار و تابستان پذیرای محیط بانان می باشد. اما محیط بانی های توی و چهار بید به دلیل عدم وجود نیروی کافی و کمبود امکانات در حال

حاضر غیر فعال می باشند. ضمناً در ارتفاعات پارک ملی سالوک و در محلی موسوم به تخته نی در سالیان گذشته یک باب جانپناه احداث شده است که در هنگام بیتوته شبانه مورد استفاده محیط بانان قرار می گیرد که در بالا بردن امنیت منطقه و حفظ وحوش نقش پررنگی دارد.